

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

**ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ
УКРАЇНИ**
XIX — початку XX ст.

Збірник наукових праць

Голова редколегії
член-кор. НАН України О.П. Реєнт

Засновано в 2000 р.

ВИПУСК 30

КИЇВ – 2020

Повна назва: Проблеми історії України XIX — початку XX ст.

Скорочена назва: Проблеми історії України XIX — поч. XX ст.

Періодичність: двічі на рік

Засновник і видавець: Інститут історії України НАН України

Адреса редакційної колегії та видавця: 01001, Київ, вул. Михайла Грушевського, 4, тел. (044) 279-19-02, E-mail: histukr.xix-xx@history.org.ua

Пропоноване видання є тридцятим випуском наукових студій відділу історії України XIX — початку XX ст. Інституту історії України НАН України. Воно продовжує традицію публікації результатів науково-дослідницької діяльності співробітників, аспірантів та здобувачів Інституту, працівників провідних вітчизняних наукових установ та викладачів вищих навчальних закладів України.

У збірнику висвітлено широке коло політичних, соціально-економічних і культурницьких питань з історії українських земель XIX — початку XX ст. Також представлено розвідки з історії Першої світової війни.

Редакційна колегія: *О. П. Ресніт* (голова редколегії), *В. В. Шевченко* (секретар редколегії), *В. Й. Борисенко*, *О. І. Гуржій*, *О. В. Добржанський*, *Г. Д. Казьмирчук*, *І. А. Коляда*, *В. П. Коцур*, *О. А. Удод*, *Л. Ф. Циганенко*, *В. С. Шандра*, *Н. А. Шип*

Рецензенти: д.і.н., професор *І. Ю. Робак*, д.і.н., професор *В. А. Савченко*, д.і.н., професорка *Л. І. Синявська*

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту історії України НАН України (протокол № 5 від 24 вересня 2020 р.)

Видання індексується у наукометричних і реферативних базах даних: Україніка наукова, ПИНЦ, Slavic humanities index, Google Scholar

ISSN 2307-5791 (Print)
ISSN 2307-5805 (Online)

© Інститут історії України НАН України, 2020

Key title: Problemi istorii Ukraïni XIX — počatku XX st.

Abbreviated key title: Probl. istor. Ukr. XIX — počatku XX st.

Parallel title: Problems of the history of Ukraine of XIX — beginning XX cc.

Published 2 times a year

Founder and Publisher: Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine

Address of the Editorial Board and Publisher: 4 Mykhailo Hrushevskyyi str., Kyiv, 01001, Ukraine, tel. (044) 279-19-02, E-mail: histukr.xix-xx@history.org.ua

The offered edition is the thirtieth issue of scientific studios of Department of the History of Ukraine XIX — early XX c. to the Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine. Edition continues tradition of publication of the results of scientifically research activity of employees, graduate and doctoral students of the Institute, workers of researches the leading domestic scientific establishments and teachers of higher educational establishments of Ukraine.

The collection covers a wide range of political, socio-economic and cultural background in the history of the Ukrainian lands of the nineteenth, early twentieth century. There are articles devoted to the history of the World War I.

ЗМІСТ

Розділ I

СТОРІНКИ ВІТЧИЗНЯНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІСТОРІЇ

- Донік О. М.* Купці-українці Києва в умовах уніфікаційної політики російського уряду (кінець XVIII — середина XIX ст.) 7
- Крижановська О. О.* Селянське господарство (кінець XVIII ст. — 1861 р.): фактори впливу на рівень добробуту селянських родин 28
- Мельничук К. В.* Участь поляків та євреїв у органах селянського самоврядування на Правобережній Україні в другій половині XIX ст. 46
- Ніколайчук Д. О.* Службовий шлях губерньського чиновника (друга половина XIX — початок XX ст.): на прикладі канцелярії київського губернатора 59
- Скрипник А. Ю.* Використання армії в угамуванні соціальних виступів у Правобережній Україні у 20-х — 60-х рр. XIX ст. 70
- Шандра В. С.* Дворянська опіка та її соціальні практики під час модернізаційних реформ (друга половина XIX — початок XX ст.) 86

Розділ II

ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ

- Довжук І. В.* Українське національне відродження в 1840–1850-х роках 110

Розділ III

СТОРІНКИ ВІЙСЬКОВОЇ ІСТОРІЇ

- Лисенко О. В.* Соціально-економічні передумови різного світосприйняття українців та росіян у роки Першої світової війни 123
- Милько В. І.* Людина у центрі уваги спецслужб та поліції: шпигуноманія в українських губерніях у роки Першої світової війни 139
- Реєнт О. П.* Вплив Першої світової війни на громадську активність українського суспільства 158
- Шевченко В. В.* “Під прицілом” камери й олівця: візуальний літопис фронтового життя російської імператорської армії в роки Першої світової війни 173

Розділ IV
ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ, НАУКИ ТА ОСВІТИ

<i>Савчук Н. І.</i> Учнівські екскурсії в Україні наприкінці XIX — на початку XX ст.: спроби класифікації.....	187
Редакційна колегія.....	199

CONTENTS

Section I THE DOMESTIC SOCIAL AND ECONOMIC HISTORY

- Donik O. M.* Ukrainian merchants of Kyiv in the conditions of unification policy of the Russian government (the end of the XVIII — the middle of the XIX century) 7
- Kryzhanovska O. O.* Peasant farm (the end of XVIII c. — 1861): factors of influence on the level of well-being of peasant families 28
- Melnychuk K. V.* Participation of Poles and Jews in the peasant self-government in the Right-Bank Ukraine in the second half of the XIX century 46
- Nikolaichuk D. O.* Office path of a provincial functionary (second half of XIX — early XX century): on the example of the office of Kyiv governor 59
- Skrypnyk A. Yu.* Army participation in suppression of social uprisings in Right-Bank Ukraine in 1820–1860 70
- Shandra V. S.* Noble guardianship and its social practices during modernization reforms (second half of XIX — beginning of XX century) 86

Section II POLITICAL STUDIES

- Dovzhuk I. V.* The Ukrainian national revival in 1840–1850 110

Section III MILITARY HISTORY

- Lysenko O. V.* Socio-economic prerequisites of different world perceptions of Ukrainians and Russians during the First World War 123
- Mylo V. I.* The man in the spotlight of the security services and the police: spy mania in the Ukrainian gubernials during World War I 139
- Reient O. P.* The influence of the World War I on community activity of Ukrainian society 158
- Shevchenko V. V.* “Under sight” of the camera and pencil: a visual chronicle of the front-line life of the Russian imperial army during the World War First 173

Section IV
HISTORY OF THE CULTURE, SCIENCE AND EDUCATION

<i>Savchuk N. I.</i> Schoolchildren's excursions in Ukraine at the end of XIX — early XX century: attempts to classify	187
Editorial Board	199